

ABONAMENTUL.

Pentru monarhie:
Pe an 18 cor. $\frac{1}{2}$ an
9 cor. $\frac{1}{4}$ 4:50 fl.

Pentru străinătate:

Pe un an 24 coroane
 $\frac{1}{2}$ an 12 cor. $\frac{1}{4}$ an
6 coroane.

Unirea

INSERTIUNI.

Un șir garmond:
odată 14 fl., a doua
oară 12 fl., a treia
oară 10 fl.

Tot ce privește foaia
să se adreseze la: Re-
dacțiunea și admini-
strațiunea „Unirea”
în Blaj.

Foaie bisericească-politică. — Apare: Marți, Joi și Sâmbătă.

Episcopia de Hajdudorog.

III.

Publicăm la acest loc scrisoarea-memorand trimisă de Excelența Sa Mitropolitul Victor Sfinții Sale Pontificei, în cari îi descrie în vii colorii situația ce se creiază Bisericii noastre prin înființarea Episcopiei celei noua, — și se plânge în același timp de chipul neîndatinat de ușuratec. în care au decurs pertractările în aceasta chestie. Atragem toată luarea aminte a cetitorilor noștri asupra acestui memorand.

*Preafericitului Părinte, Sumului Pontifice,
Papa Piu X.*

*in Roma
palatul Vatican.*

Preafericit Părinte.

Cu deplină încredere în înțelepciunea și bunătatea Sfinției Voastre. Vă rog umilit să-mi permiteți să expun situația actuală foarte gravă și periculoasă a provinciei noastre greco-catolice române de Alba-Iulia și Făgăraș din Ungaria. În aceeași vreme cer grația Sfinției Voastre. să-mi permită, ca răspunsul episcopilor acestei provincii metropolitane, pe care conform mandatului din 10 Februarie 1912 Nr. 97 primit dela Nunțiatura Apostolică din Viena ar fi să-l dăm în termen de 8 zile până în 17 Februarie 1912, să-l pot da câteva zile mai târziu.

I.

Preafericit Părinte! Inconjurati în iubita noastră țară de toate erezile: lutherană, calvină, sociniană și anabaptistă, rău văzuți din partea deținătorilor puterii politice pentru că suntem români și persecutați din partea românilor neuniți pentru atipirea noastră la sfânta biserică catolică, provincia noastră metropolitană de Alba-Iulia și Făgăraș înflori totuși atât de mult, cât Eminentissimul Prefect a Sacrei Congregațiuni de Propaganda Fide, Cardinalul Ioan Simeoni, de f. p. putu spune în luna Ianuarie an. 1888 episcopilor noștri prezenți în Roma, că provincia noastră bisericească era cea dintâi dintre toate provinciile bisericești orientale.

Această înflorire a provinciei noastre metropolitane trebuie să se atribue în primul rând îngrijirii părintești, bunăvoinții, munificenții și stăruinții S. Scaun Apostolic, care nu cruță nimic din ce era de lipsă pentru binele sufletesc și pentru progresul

aceleia. „Având noi de gând, — scrie Sumul Pontific Piu al IX. de p. m. în scripta sa din 21 Iunie 1858 îndreptată către episcopii provinciei noastre — să folosim, după cumpănirea matură a tuturor împrejurărilor de timp, loc și lucruri, toate mijloacele prin cari sa putem obținea realizarea progresului spiritual al întregii provincii metropolitane în armonie din ce în ce mai desăvârșită cu normele bisericii orientale și prescisele ei salutari.

Aceste rezultate fericite din provincia noastră metropolitană, fructe ale îngrijirii și interesului părinteș manifestate din partea S. Scaun în favorul provinciei noastre, au putut fi înfăptuite pentru că demersurile S. Scaun Apostolic se acomodau rugămintelor și sfaturilor maintașilor noștri în episcopie, cari, cunoscând bine împrejurările și lipsurile provinciei noastre metropolitane, puteau sugera bunăvoinții Pontificilor Romani, tot ceea ce era mai acomodată țintei supreme, progresului sufletesc.

Știau și mărturisiau și ei, cum mărturisim și noi, că „Biserica romană, din voința Dnui, are în vârtutea puterii ordinare totăietate asupra tuturor celorlalte și că această putere de jurisdicție a Pontificelui Roman, care este adevărat episcopescă, este în aceeași vreme nemijlocită: față de care, toți păstorii și credincioșii de orice demnitate și rit, atât singuraticii cât și toți laolaltă, sunt datori cu supunere hierarhică și ascultare, nu numai în lucruri, cari privesc credința și morăvurile, ci și în lucruri cari privesc disciplina și conducerea Bisericii împărășiate pe toată întinderea globului“.

II.

Dar' cu toate astea își țineau de datorința sfântă de-a informa S. Scaun Apostolic asupra lipsurilor și pericolelor provinciei noastre metropolitane, întocmai cum am fi informat S. Scaun Apostolic a lui Petru noi dacă ni s'ar fi cerut părerea în ce privește crearea noului scaun vlădicesc gr. cat. din Ungaria sau spre a-l numi cum e contemplat în realitate, noului scaun vlădicesc greco-catolic maghiar din Ungaria. Insa aceasta parere a episcopilor provinciei noastre metropolitane gr. catolice de Alba-Iulia și Făgăraș nu s'a cerut. Nu vreau prin aceasta să inovățesc pe nime, nici voiesc să mă amestec în sfaturile preainalte și înțelepte a S. Scaun, cari covârșesc puterile minții mele. Din contra mărturisesc că S. Scaun are putere de jurisdicție într'adevăr episcopală și nemijlocită asupra tuturor și singuraticilor păstori și credincioși de orice

rit și demnitate, și că astfel El poate dispune tot ce în înțelepciunea Sa crede a fi folositor bisericii.

Datorința mea este să tac și să mă supun la ceea ce Sanctitatea Voastră crede a fi bun pentru S. Biserică a lui Dumnezeu. Cel mult ași putea urma sfatul, pe care-l dă S. Vasile marele, S-lui Athanasie, când în epistola LXX, nr. 1, îi zice, că: „Am socotit a fi lucru vrednic să scriem episcopului Romei, ca să cerceteze afacerile noastre și să ne dea sfat, ca. — neputându-se trimite de acolo bărbați provăzuți cu decret sinodic și general — însuși el să iee asupra și acest lucru cu puterea și auctoritatea lui“.

Cu atât mai puțin apoi ni s'a dat răgaz să exprimăm părerea noastră asupra chestiunii noului scaun vlădicesc gr. cat. din Ungaria, cu cât despre acesta nu s'a făcut amintire în conferința episcopilor catolici din Ungaria înainte de 9 Noemvrie 1911. În aceeași ședință a episcopilor catolici, ni s'a împărtășit pe scurt cu graiul viu un memoriu al guvernului unguresc despre înființarea noii dieceze gr. catolice din Ungaria. Contra acestei intenții a guvernului amintit noi episcopii gr. catolici români, ca și ceilalți frați episcopi latini și greco-ruteni, nu avurăm și nu puturăm avea nimic de obiecționat, dimpotrivă ne bucuram, fiindcă scaunele vlădicesci catolice sunt tot atâtea cetățui cari promovează pietatea și vârtutea solidă. Când însă ni s'a spus că acestei dieceze gr. cat. trebuie să se încorporeze și unele parohii din diecezele provinciei noastre metropolitane de Alba-Iulia și Făgăraș, atunci da, am enunțat, că înainte de a se executa un astfel de proiect să fim întrebați și noi episcopii români gr. cat. Și spre atare scop cu Nrul 114:911 presid. ddo 10 Noemvrie 1911, am și trimis o epistolă colectivă Excelenței Sale Mons. Alexandru Bavona arhiepiscop de Pharsal, nunțiu apostolic la Viena, subscrisă de mine și de cei doi episcopi sufragani. În această epistolă, după ce ne exprimasem temerile noastre legitime pentru viitorul provinciei noastre bisericești când s'ar smuișe cândva câteva parohii de ale noastre și s'ar încorpora la noua dieceză gr. catolică, îi rugam pe numitul nunțiu de p. m. „să informeze S. Scaun asupra rugării noastre umilite, ca, în ce privește dismembrarea anumitor parohii aparținătoare diecezelor provinciei bisericești greco-române de Alba-Iulia și Făgăraș să nu se facă nici un pas decisiv fără de a avea votul și învoirea episcopilor aparținători acestei provincii“.

Făceam această rugăciune chiar din

motivul ca nu cumva mai târziu să ni se facă imputări. Căci noi, cari trăim în mijlocul poporului nostru, cunoaștem luptele lui și felul său de a gândi și astfel ne temem, cum ne temem și astăzi mai mult ea ori când, că incorporarea unor parohii gr. cat. române la noua dieceză, care în foi și opinia publică e socotită cași gr. catolică maghiară, aduce cu sine defecționare întoarcere la schismă. Și astfel nu voiam să asumăm o răspundere așa de mare în fața S. Scaun. Luptele naționale sunt grozave, și dacă aceste se transpun în câmpul religios, nu mai știm încotro mergem. Cu un cuvânt nu voiam să fim episcopii unei „religio de populata” care de altcun cu ajutorul celui de sus, avea menirea frumoasă să fie puntea între Răsărit și Apus.

III.

De altcun nu cunoșteam mai deaproape stadiul în care se afla crearea noului scaun vlădicesc gr-cat. din Ungaria, până în ziua de 8 Februarie l. c. a. 1912.

Și în special eu, primisem în 3 Februarie o telegramă din partea ministrului regesc unguresc de culte și instrucțiunea publică, prin care eram invitat să mă prezint în ziua de 7 Februarie la conferința ce se va ținea în aceea zi în cauza creării noului scaun vlădicesc gr-cat. La această telegramă răspunsei în 4 Februarie 1912 Nr. 17/912 presid. Exellenței Sale ministrului de culte contele Ioan Zichy, că vrăsta mea înaintată și sănătatea zdruncinată nu-mi permiteau să călătoresc la Pesta în timp de-o iarnă așa de grea. Mai încolo atrageam luarea aminte a ministrului, că în chestia înființării noului episcopat gr-cat. din Ungaria eu și episcopii mei sufragani prezentăm Exellenței Sale ministrului prezident al Ungariei cu datul 10 Novembre un me-

moriu, la care n'am primit încă nici un răspuns. De aceea rugam pe Dl ministru al cultelor să amâne conferința pe alt termen mai convenabil sau să binevoiască să-mi scuze absența.

Doză zile mai târziu, în 5 Februarie, primii altă telegramă, din partea Mons. Francisc Rossi Stockalper, Auditor la nuntiatură și chargé d'affaires a S. Scaun la Viena. În această telegramă eram invitat să merg Joi în 8 Februarie la Pesta spre a tracta chestia înființării noii dieceze gr. cat. sau să trimet pe reprezentantul meu cu observări în scris. Acestei telegrame am răspuns Mons. Rossi în scris la Viena cu datul 6 Februarie 1912 Nr. 861/912. În răspuns, seriam între altele, Mons.-lui acestea: „Spre a putea da un vot conștient și spre a putea să mă învoiesc la crearea diecezei despre care se va tracta în zilele acestea, ar fi nevoie să se precizeze bine statul chestiunii spre a vedea limpede în concret cece are de gând să se înfăptuiască. Fără de-a determina în toate amănuntele obiectul pus de bază a discuției, eu nu-mi pot da votul, precum se așteaptă de la mine. Nici nu sum în poziție de-a mă substitui în fața Ilustrității Tale prin procurator, care să ducă observări în scris: căci și observările nu se pot face „a priori” formulate precis și concrete”.

În ziua de 7 Februarie la ora 6¹⁵ seara primi o a doua telegramă din partea Mons. Rossi. În ea se zicea, că Ill. Sa a sosit la Pesta din imputernicirea S. Scaun, „ca să termine chestia noii dieceze”, și mă invită că pe 9 ore dimineața ziua următoare (8 Februarie) să trimit nesmintit pe delegatul meu.

Până când mi-am chemat delegatul meu, pe Rev. dr. Vasile Suciu, canonic al bisericii metropolitane, până când i-am scris

credenționalele și până când a grăbit spre tren, trecuseră deja 7 ore seara și astfel scăpă trenul cu care putea fi în Pesta la 9 ore dimineața. Astfel trebui să telegrafez lui Mons. Rossi, încă în aceea seară în 7 Februarie 1912, că delegatul meu a scapat trenul, cu care putea sosi la Pesta pe 9 ore dimineața, ziua de 8 Februarie.

Ziua următoare 8 Februarie 1912, la 9 dimineața primii din partea Mons. Rossi o a treia telegramă, în care îmi zicea să trimit pe delegatul meu — ne mai punând condiția de-a duce observările mele în scris — căci Ill. Sa e aplicat să mai aștepte o zi. De fapt, delegatul meu, anuntitul canonic s'a dus la Pesta cu însărcinarea de-a asista la conferință și de a-mi raporta.

IV.

Îmi era foarte greu să înțeleg Preafericite Părinte, și mi-e greu să înțeleg chiar și acuma, cum de o chestie așa de grea, cum e chestia înființării unei noi dieceze, împreună cu turburări adânci religioase, cari desigur se vor ivi la noi, și împreună în aceeași vreme și cu dismembrarea alor trei dieceze din provincia noastră metropolitană, să se porceadă numai și numai pe calea telegramelor, fără scrisori din cari să se poată cunoaște din partea posterității punctele de vedere ale noastre, celor cari trăim acuma și fără ca să ni-se fi arătat mai înainte proiectul detaliat al noii dieceze spre a putea face asupra lui studiul cuvenit, ca la timpul său să fim în stare să ne facem observațiile potrivite.

Dar într'aceea, Ilustritățile Lor, episcopii sufragani, Mons. Dr. Demetriu Radu, episcop gr-cat. de Oradea-mare, Mons. Dr. Hossu, episcop de Lugoj și preconizat pentru Gherla; Rev. Ioan Georgiu, vicar capitular

FOIȚA.

Păcatele noastre.

— Povestire originală a „Unirii”. —
de Ioan Agârbicean.

(Continuare). (1)

Nici unul dintre cei doi conducători din Gureni nu-l putea suferi pe roșcatul. De vre-o cinci ani de când se afla la cârmă le făcuse și preotului și notarului nenumărate mizerii. Dar' cei doi, ca în foarte puține sate, mergeau mână în mână și totdeauna au biruit uneltirile străinului. Notarul fusese de nenumărate ori tras în cercetare disciplinară, dar' de pedepsit n'a putut fi pedepsit nici odată. Bătrânul îl privea disprețuitor și-i zicea:

— Dumneata nu ești șef. Ți stă în voie să urmezi cum îți place. Dar' am să mă apăr.

De câteva ori roșcatul a cercat să-i aplice pedepse în bani pentru că notarul în cancelarie vorbea românește cu scriitorul, cu bătrânul Muntenescu.

— Dacă nu știe limba statului ai să-l dai afară și să aduci altul.

— Până va trăi bătrânul nu-l mișc din locul ce l-a umplut cu atâta folos de ani îndelungați, îi răspunde notarul.

Cei doi prietini începură să-l scarmene pe primpretorul cum știau mai bine.

— Totuși noi suntem cei ticăloși, spuse de încheere părintele. Ar trebui să-i facem imposibilă viața unui astfel de om în cercul nostru. Dacă umblă după cai verzi pe păreți, să poftască acolo unde-i poate afla, nu între noi.

Ei începură se vorbească despre noile primejdii pe cari legislația acestei țeri avea să le aducă plocon românilor cât de curând. Mai ales se opriră asupra noului proiect pentru școlile populare, care tocmai se dezbătea la camera.

Erau la al cincelea pahar de bere. Larma creștea tot mai mare în jurul lor, așa că trebuiau să vorbească tare, ca să se înțeleagă. Sgomotul de pahare deșertate, altele pline se auzia și de aici și de colo.

— Am citit în gazete că se va porni o mișcare de rezistență împotriva noului proiect, zise părintele. Se va aranja o serie de adunări populare.

— Tocmai! făcu notarul ducându-și un deget la frunte. „Chiar era să-mi uit. M'am întâlnit azi cu avocatul Milea și mi-a spus că dacă mai întârziem azi puțin prin oraș, o să ne poată comunica terminul când se va ținea adunarea poporală aici în oraș.

— Ar fi bine să fim avizați din bună vreme.

— De aceea eu propun să luăm prânzul aici și să mai așteptăm.

— Foarte bine, zise vesel părintele. O să așteptăm. Chelner! strigă el, o listă de bucate!

— Numai decât domnule, numai decât. Dar pentru prânz să poftască domnii în pavilionul din curte.

Iose când cei doi voriră să se ridice, nimeri la masa lor avocatul Milea.

— Ați făcut foarte bine că nu vați dus, începu el șezând la masă și poruncind o halbă. Pot să vă comunic terminul statorit pentru adunare. Azi e Joi; de Duminecă într'o săptămână să veniți cu mic cu mare.

— O să vină și deputatul? întrebă notarul.

— Cu siguranță. Și, pe lângă el, alți frunțași. Sorbi din bere, își aprinse o țigară.

— Ne mai trebuiesc oratori, zise el apoi.

— Aici e părintele Vasile, zimbi notarul.

— Eu am vorbit la toate ocaziile, începu popa. Ar fi bine să mai vorbească și altul.

— Aha! de-un an numai te înfruptezi de congruă și de-acum bați în retragere, rase notarul.

— Nu, pentru celea patru sute de coroane, nu se plătește să-ți ingenuchi conștiința.

— Dar' să fie patru mii? întrebă zimbind avocatul.

— Hei! atunci ar fi altă socoteală!

de Gherla, s'au dus la Pesta pentru ziua de 8 Februarie 1912. Și cum mi-au referit în raportul lor colectiv din 8 Februarie 1912, memoriul guvernului ungures adresat S. Scaun în chestia înființării noiei episcopii din Ungaria, și elencul parohiilor, cari trebuie să fie smulse din provincia gr-cat. de Alba Iulia și Făgăraș și încorporate noiei dieceze, le-au primit ambele numai la începutul conferenței ținute în 8 Febr. 1912, ziua când trebuia să-și dea votul. Astfel, dânsii, neputându-le studia după cuviință, spre a se putea pronunța, și nefiind eu de față, au trebuit să recurgă la decretul conciliului nostru provincial III titlul II. cap. II. a. 1900, în cari se prescrie, că în chestiile mai grave, cum e desigur și dismembrarea provinciei noastre metropolitane prin noua dieceză gr. cat. înființândă, episcopii nu pot face nimic fără metropolitul lor și viceversa metropolitul fără episcopi.

Intr'aceia episcopii sufragani, — spre a satisface mandatului S. Scaun, împărtașit lor prin Mons. Rossi chargé d'affaires a S. Scaun la Viena. — declarară și mă avisară despre asta și pe mine, că răspunsul episcopilor provinciei noastre metropolitane gr. cat. române de Alba-Iulia și Făgăraș asupra chestiei înființării noiei dieceze, va fi dat cât mai curând cu putință.

V.

Spre acest scop asadară, convocai eu datul 11 Februarie 1912. Nr. 1030/1912 pe ziua 17 Februarie pe episcopii gr. cat. români din provincia noastră metropolitană la o conferență.

E adevărat că în epistola Mons. Francis Rossi, chargée d'affaires a S. Scaun, ddtu 10 Februarie 1912 Nr. 97, mi s'a fost impus din ordinul Eminenței Sale Cardinalului secretariu de stat, ca în termen de 8 zile dela datul epistolei să fac să ajungă răs-

punsul episcopilor acestei provincii la nunțiatura apostolică din Viena. Dar' având în vedere, deoparte boala Mons. Vasile Hossu episcop de Lugoj care și acuma petrece în sanator în Pesta, și nu poate face o cale așa de lungă fără întrerupere; iar de altă parte având în vedere distanțele noastre locali mari, și persoanele bisericești, pe cari mi-am ținut de datorință a le chema și consulta în o chestie așa de gravă, precum și împrejurarea, că în această săptămână avem două zile de sărbătoare, Luni și Joi, — conferența episcopescă, care trebuie să dea răspunsul privitor la înființarea noiei dieceze gr. cat., n'am putut-o convoca pe un termen mai scurt ca ziua de 17 Februarie 1912. Și astfel dacă va trece vre-o zi pentru pregătirea actelor — peste zilele fixate de Eminența Sa Cardinalul secretariu de stat, rog umilit pe Sanctitatea Voastră să-mi îngăduie eventuala neglijență.

VI.

Înainte de a termina această epistolă plină de temere pentru viitorul provinciei noastre metropolitane gr. catolice române de Alba-Iulia și Făgăraș, fie-mi permis ca pentru dragostea și alipirea ce le port S. Scaun și bisericii mele, să indic de non pericolul ce amenință provincia noastră, socotind 1) luptele naționale, 2) că noua dieceză gr-cat. în Ungaria va fi creată pe seama maghiarilor, cum s'a pronunțat și Escellenția Sa ministrul de culte, contele Ioan Zichy în casa seniorilor regatului, în ziua 30 Iunie 1911. 3) că acestei dieceze vor fi încorporate și parohii românești însemnate, atât rurale cât și urbane, în detrimentul integrității acestei provincii bisericești, garantate de sf. Scaun și legile țării. 4) că noua dieceză e socotită din partea opiniei publice ca o dieceză de rit greco-maghiar. 5) că noiei

dieceze, înafară de maghiarii gr-cat. s'au încorporat și români gr-cat. cari știu ungu-rește. Însă fiind noi obligați, să învățăm limba maghiară în toate școlile noastre elementare, conclusia este că cu timpul toți românii gr-cat. vor fi încorporați diecezei maghiare, ceea-ce se zice implicit și în memoriul guvernului, în care se enunță, că cu timpul se pot adauge la noua dieceză maghiară și alte parohii. Supunând aceste informații bunăvoinței părintești și judecării înțelepte a Sanctității Voastre, împlor bine-cuvântarea apostolică.

Blaj, (Ungaria) în 14 Februarie 1912.

A Sanctității Voastre umilit serv:

Victor Mihályi,
arhiepiscop și metropolit de
Alba-Iulia

Nr. 1042—1912.

Eminenței Sale

Girolamo M. Both,

card. S. R. R. etc. pref. al C. de P. Filde
Roma.

Eminența Voastră.

Vă rog să predați în mâinile sfântului Părinte Piu X. Pontifice Roman, memoriul alăturat în cauza diecezei de rit grec, înființându-se în Ungaria cu știrbirea teritorului diecezelor aparținătoare provinciei bisericești de Alba-Iulia și Făgăraș.

Recomandându-mă bunăvoinței înalte a Eminenței Voastre, mă folosesc și de acest prilej, de-a renoi simțimentele mele de profundă stimă.

Blaj, 14 Februarie 1912.

Al Eminenței Voastre plecat serv:

Victor Mihályi,
arhiepiscop și metropolit de
Alba-Iulia.

Atunci am sta puțin pe gânduri. Am face și noi popii deposite la bancii, am avea de unde cumpăra acții, am ajunge prin consiliile de administrație ca dumneavoastră advocații.

Ciocniră toți trei și băură. Advocatul îi cunoștea bine pe cei doi. Știa că numai giuni se poate cu părintele Vasile pe socoteala ajutorului de stat.

— Așa dar dumneata vei vorbi cu siguranță.

— Nu zic ba. Numai să nu-mi scoată colegii vorbe rele că tot eu mă imbulzesc. Eu aș recomanda din parte-mi pe dl notar. E mai în vrâstă și mai cu autoritate. El răsse și privi clipind la notarul. Acesta, pe cât era de om bun și deștept, pe atât era de slab orator. Nu s'a pomenit să țină un discurs mai lung de cinci minute. Știau și cei din oraș slăbiciunea asta a dlui notar.

— Dacă pot aduna un regiment de oratori de felul meu, eu bucuros, zise el.

— Acum chestia asta am știut eu că se aranjază ușor. Cea mai grea acum urmează.

— Ei? făcu părintele gândind că este vr'o piedecă grea de înfiăturat.

— Am hotărît să avem în șirul oratorilor și un țăran, și cred ca nicăiri nu ne putem adresa cu atâția sorți de izbândă ca tocmai la dumneavoastră. Țăranii din Gureni sunt cunoscuți de oameni deștepti și sunt mulți știutori de carte.

Cei doi frontași din Gureni tacură un restimp gândindu-se.

— Poate n'ar fi greu să aflăm unul, zise părintele privind la notarul.

— Așa cred și eu. De pildă Ionu Dinulul.

— Ori Petru Muja. Cred că acesta ar fi mai potrivit. Are mai multă prezență de spirit. Numai nu știu cum îl vom îndupleca? E lucru nou acesta.

— Am să-l conving eu, zise notarul. E foarte potrivit.

— Și nu te gândești la șeful? întrebă zimbând avocatul.

— Nu e mai de lipsă să mă gândesc eu la dânsul. Imi poartă el destul sâmbetele. O, o, făcu bătrânul. Am să-l conving pe Muja cu siguranță, să-l fac pe roșcatul să mă mai ducă odată în cercetare disciplinară. De patru luni am hodină și parcă nu mă simt bine așa.

— Te-ai obicinuit cu binele, răsse popa.

— Nu, să ști că-mi place, zise notarul. Berea începuse să i-se urce în cap. Imi place să-l văd învinetând de ciudă pe roșcatul. E ne mai pomenit ca într'un ținut curat românesc să-și poată cineva permite atâtea glumo proaste ca omul acesta! Se crede pe pusta Ungariei, și el e în inima Ardealului.

— De-ar fi toți notarii ca dumneata, ar fi altfel, domnule Marin, zise avocatul. Și-ar cunoaște mai repede lungul nasului

slujbașii aceștia, cari pe zi ce merge sunt tot mai obraznici. Dar durere, între ai noștri sunt multe uscături, iar capete plecate aproape toți notarii. De-o pilda chiar mai înainte l-am întâlnit pe cel din Valeni.

— Pe Mitru? întrebă popa.

— Da, pe Mitru. I-am spus de ce e vorba și mi-a răspuns cu „se poate“, „vom mai vedea“ și repede și-a șters urma. Până ce-a vorbit cu mine privea mereu în laturi. Ah! cu astfel de oameni suntem pierduți!

— Și tot cam de aceștia reușesc acum în slujbe. Român adevărat nici de sământă, zise părintele. Chiar mai înainte vorbeam cu dl Marin. Zicea că o să treacă la pensie, și eu îi spuneam că poate sluijă încă, să mai avem un român adevărat în slujbă.

— Vorbiam așa ca omul năcăjit; am rămas singur în cancelarie, die avocat.

— Dar Munteșescu, bătrânul? întrebă avocatul.

Notarul făcu un semn cu mâna că s'a dus

— A murit?

— De trei săptămâni.

— Bietul bătrân! A fost un om de omenie, zise Mitea.

— Și foarte harnic, începu notarul. Chiar pentru asta am venit azi la oraș. Nu cunosc nici un om pe care să-l aduc în loc, și astfel a trebuit să dau un anunț la gazetă.

(Va urma.)

Jidovirea inteligenții magiare.
Ziarul „Alkotmány“ în unul din numerii săi mai apropiați relevă marele pericol național, ce stă ca sabia lui Damocle asupra inteligenții maghiare diu ospitală și fericită Ungarie.

Cu mare aplomb provoacă societatea creștină — ca până mai e vreme — să opui cea mai strajnică luptă contra ocupării terenului pe toate liniile de fier și Israil. Catastrofa nu se va putea încunjuța, decât în cazul dacă societatea creștină se va trezi din nepăsarea condamnabilă de până aci, la marea datorie a conștiinței de sine. Numai mari neglijințe au putut face, ca jidanii să ajungă la un rol așa de important în conducerea destinelor țării. Chiar pentru aceea societății creștine i-se impune a să cugeta la mijloacele de apărare. Trebuie cautate și aflate cu orice preț modalitățile prin cari să ajungă la suprafața inteligența maghiară, care singură e chemată a avea un rol conducător în afacerile publice.

Până aci tânguirea amară alui „Alkotmány“! — nouă ni-se pare însă, că e cam târzie, pentru că o mare parte din averile nobilimii fudule maghiare, au trecut deja în proprietatea ovrilor, și chiar bogatul episcopat catolic s'a dat pe mâna lor, care le exploatează pământurile în favorul pungii lor. Suntem siguri, dacă acest strigat de alarmă a lui „Alk.“ va afla ceva răsunet, începe presa jidovită cunoscutul clișeu de agitație contra băncilor românești în special, spre a depărta atenția publicului cititor în altă direcție. Asta tot așa se face acum de vremuri.

Biserica, neamul și învățătorii. Cu păcate grele față de biserică și neam ne-a acuzat dl. Septimiu Popa, și acum după ce a mers vestea în celea patru părți a lumii „încheie afacerea într-o cât il-privoste“ fără a spune, că păcatele acelea există sau nu.

Modul cum contemplează dl. finalizarea polemicii prin „Declarația“ din nr. 91 al „Unirii“, pe noi nu ne poate mulțami, deoarece după ce ne-a aruncat celea mai grave acuze, acum frumușel se spală de toată treaba silindu-se a declina totul dela sine, iar fondul chestiunii — acuzele — îl lasă tot atât de nelămurit, ca și la început. De aici numai aceea se poate presupune, că intenționat s'a reținut dela clarificarea acelor, pentru ca compromiterea noastră să fie deplin asigurată.

Faptul, că în articolul „Biserica și învățătorii“ retrace ce a scris, nu e satisfăcător, fiindcă atât în acel articol, cât și în „Declarație“ iarăș susține, ce a afirmat mai înainte.

Voim, ca chestiunea să se lămuriască deplin, de aceea ne vedem siliți a-l ruga să binevoiască a declara categoric, pe față și fără a mai amesteca pe nimenea în lucru, că suntem sau nu: 1. Batjocoritori pe față a religiei; 2. Dușmanii și contrarii bisericii și a instituțiilor ei; și 3. cioclii neamului? cum afirmase în primul său articol. Acestea

formează esența acuzelor, a căror urmărire fiind neprecalculabile cer lămuriri.

Di S. P. ca om care „și ține de datorință apărarea onoarei“ proprii, credem că va satisface acestei somări, și își va ști datorința și față de cinstea altora, atăcată pe nedreptul într'un mod atât de grav și temerar.

La cele cuprinse în „Declarație“ nu mai reflectăm, pentru că noi ne-am spus cuvântul și am arătat starea adevărată a lucrurilor, ceea ce susținem și acum.

Îi mulțămim de sfatul, ce ne dă, ca să ne răfuim cu informatorii săi, dar nu-l putem primi, fiindcă eu dânsii n'avem nimic. Noi cu D-lui avem de a face, încolo e treaba sa cu cine ce trafică. Vom sta însă de vorbă și cu informatorii când va cere lipsa.

Invățătorii atacați.

Corespondințe.

Congresul studentesc dela Craiova.

— Raport special al „Unirii“. —

Duminecă, 8 Septembrie a. c., studenții universitari români de pretutindeni s'au întrunit în al 2-lea congres general, la Craiova.

Din ajan chiar sosiră: reprezentantul Universității din Budapesta, Stoica V. Vasile acelei din Viena, Cluj etc. Majoritatea însă au sosit Duminecă dimineața la ora 7.

La gară au fost primiți de primarul orașului d. Iancu Peșacov cu ajutoarele sale: Mircea Constantineanu și Marius Metzulescu, de delegații comitetului societății muzicale „Armonia“, a liceului Carol I. și alte multe corporațiuni, toate cu drapelele lor. La intrarea trenului în gară, muzica militară a cântat „Deșteaptă-te Române“. Primarul le-a urat „bun soșit“; asemenea i-a salutat d. profesor A. Bărbulescu din partea „Armoniei“ și d. Cotmoc prof. din partea liceului. După răspunsuri s'a format un cortegiu impozant, percurgând cu muzica în frunte, stradele frumos decorate, până la Catedrală. Aci, după oficierea serviciului divin, s'a oficiat un Tedeum la urma căruia s'a făcut sfințirea (botezul) steagului societății românilor macedoneni, având ca naș pe primarul orașului Craiova, d. I. Peșacov. E bine să remarc din discursul președintelui soc. macedonene a Universitarilor că, acest mic, dar prea draguș steag, a fost dăruit Societății de femeile române din comuna Moloviștea din Macedonia, comună curat românească. În vârful unei prăjini cam de 2 metri, văpsită în treicolorul românesc, se află o lupoaică de bronz, la care sug 2 copii, emblema originii ginteii latine; de prăjină atiră o flamură tricoloră românească, țesută și lucrată numai de femeile din Moloviștea; iar în mijlocul flamurei se vede tipărit „Societatea studenților universitari români din Macedonia“.

După terminarea ceremoniei religioase, inspectorul eclesial S. S. preot, G. Beasta

a ținut un prea frumos și eutuziast discurs, arătând studenților importanța congresului, îmbărbătându-i la luptă pe terenul cultural și național, îndemnându-i a se adăpa din frumoasele fapte vitejești ale Oltenilor ca Tudor Vladimirescu, M. Viteazul etc. ținând seama că aci s'a păstrat adevăratul sentiment și neam românesc. A îmbărbătat pe macedoneni, urându-le să-l poarte cu cinste din izbândă în izbândă, ajungând a face fapte ca Ioan Asan.

A răspuns mulțumind, președ. societății Anastasie Zega, arătând că e foarte încântat de frumoasa primire în „Cetatea Banilor“ renumită de ospitalieră și de fapte mari. Că a ținut anume ca acest drapel să fie botezat aci, în cetatea lui Tudor Vladimirescu, ca spiritul lui să binecvințeze acest steag, pe purtătorii lui și tutreg poporul macedonean, căruia îi urează să nască eroi ca Tudor, să-i scape și pe ei de lifta grecească, ca Tudor patria sa.

După terminarea festivalului au trecut cu toții în Amphiteatrul liceului, unde s'au constituit birourile, alegând ca președinte de onoare pe primarul orașului. Acesta neputând primi, din cauza multor ocupațiuni edilitare ce are, fu ales în unanimitate ca președinte de onoare Marius Metzulescu al II-lea ajutor de primar.

După prânz, la 3 ore s'a deschis ședința, vorbind delegațiunile studenților din țările locuite de Români. A plăcut mult lungă și foarte documentată vorbire a simpatifului tânăr V. V. Stoica, delegatul universitarilor români din Pesta. A fost des aplaudat și la urmă felicitat și ridicat pe brațe.

Seara, din cauza timpului nefavorabil, balul ce trebuia să se țină în splendidul parc Bibescu, s'a ținut în sala băilor comerciale, unde s'a dansat și petrecut admirabil până în zori.

A doua zi, luni, s'au vizitat: Biserica sf. Dumitru, un adevărat capd'operă, unde s'au pus bazele întemeierii statului Muntenesc, apoi ruinele Castrului Roman, biserica sf. Ilie, Muzeul Aman, parcul Bibescu, împrejurimile orașului etc. Înainte de plecarea la masă, s'au fotografiat împreună cu primarul și autoritățile.

După prânz a fost ședința, unde s'a discutat activitatea cercurilor studentești pe județe, găsind cel mai activ cerc cel dela Galați, unde s'a și fixat a se ține al III-lea congres.

Seara a fost o reprezentație de gală în onoarea lor, la Teatrul național, reprezentându-se: Barbu lăutarul, Conu Leonida, și Heidelbergul de altă dată. După terminarea festivalului congresiștii au luat-o pe calea Unirii (strada principală) cântând „Deșteaptă-te Române și Pe al nostru steag e scris o unire“; iar în dreptul palatului de poștă au jucat Hora unirei.

Ziua a 3-a, Marți, ședință intimă, iar seara la 5, salamandră studentească oferită de societatea muzicală „Armonia“, care i-a primit cu frumoase cântece. Aci s'a ținut drapelul macedonenilor, de dl. primar Pe-

Deposit de fabricate de

Linoleu.

LEOPOLD HAAS în Cluj, piața
Mátyáskirály Nr. 11.

Își recomandă următoarele mărfuri: Linoleu veritabil de plută pentru tapetarea păreților; tapete fugative pentru prânzitor; fețe de masă din pânză cerată; stoffe de obduș sofe (otomane); dantele pentru credenț; șurțe de pânză cerată pentru copii și dame. Articlii de gumă, suposite de așternut, cotce, păpuși, piepteni, pălării de piele, șapci (chipie), călcaie de gumă, pantofi, ghetete de gimnastică, galoși scl. în asortiment foarte mare. —

Adresa e de moment. — Cereți Preț-curent.

(41) 15—26

prof. dl Marius Metzulescu pentru sine, dl Bărbulescu pentru societatea Armonia, dl Stoica pentru societățile studentești din Austro-Ungaria etc. După festival a urmat masă; iar dela ora 9 seara petrecere în parcul Bibescu.

E bine de remarcat, că toată cheltuiela s'a făcut de orașul Craiova, studenții neavând să cheltuiască nimic.

Miercuri dimineața congresiștii au plecat în excursiune pe valea Jiului, fiind ospătați de orașul T.-Jiu.

Părăsind orașul, studenții și-au arătat marea lor mulțămire și frumoasele impresiuni ce aduc despre Craiova și cetățenii ei prea ospitalieri.

D. Hancu.

Noutăți.

Stiri personale. Escelenția Sa Mitropolitul Victor, însoțit de secretarul său va reîntoarce azi dela serbările sf. Euharistii, ținute la Viena. Suita I. P. S. Sale cum și ceilalți însoțitori s'au reîntors încă ieri.

Concurs. Pentru beneficiul parohiei Biea din protopopiatul Biei, se escrie concurs cu termenul de 2/15 Oct. 1912. Toate venitele parohiale după conscrierea congruala din 1896 sunt computate în 463 cor. 62 fl. — Pentru stațiunea de învățător din comuna Buia, districtul protop. al Sibului, se publică concurs cu termenul de 20/7 Septembrie 1912. Pentru stațiunea de învățător din comuna Herseni, vicariatul Făgărașului. Pentru stațiunea de cantor-învățător din comuna Copand, distric. prot. Turda. Pentru stațiunea de cantor-învățător din comuna Cohalm, vicariatul Făgăraș. Pentru stațiunea de cantor-învățător din comuna Budatelec, districtul protop. Cătina, se publică concurs cu termenul 25 Sept. n. 1912, iar pentru stațiunea de învățător din comuna Sotelec, districtul protop. Dârgea se publică concurs cu termenul 1 Octomvrie n. 1912.

Din dieceza de Gherla. Din fondul central-cultural al comunităților gr.-cat. din fostul comitat Doboca se escrie concurs: pentru 2 stipendii de câte 160 cor., 1 stipendiu de 100 cor., 1 stipendiu de 120 cor., 8 ajutoare pentru ucenicii de meserii de câte 40 cor. Recursele sunt a se așterne până în 1 Octomvrie st. n. a. c. la Ordinariatul episcopesc de Gherla. Se curentează cu termenul de 20 Septembrie a. c. următoarele stațiuni docentale respective cantor-docentale: Tractul Lăpușului-unguresc. Stațiunea docentală Suciul-de-jos. Tractul Tării-Oașului. Stațiunea cantor-docentală Prilog. Tractul Capolnoc-Mănăstur. Stațiunea docențială Coruia. Tractul Becleanului. Stațiunea docentală Vireag. Tractul Lojardului. Stațiunea cantor-docentală Iclodul-mare. Tractul Sigetului. Stațiunea docentală Iapa.

Locale. Acum, după-ce s'au terminat înscrierile la toate institutele noastre de învățământ publicăm următoarele date despre elevi, cari cercetează vre-una din școlile din Blaj pe anul școl. 1912/13.

La gimnaz s'au înscris. În cl. I. 68, II. 67, III. 67, IV. 68, V. 68, VI. 56, VII. 64, VIII. 68 laolaltă 526 elevi. Esamenele de maturitate corigente și întregi s'au ținut în 13 și 14 Septembrie. Corigenți au fost

14, anume 11 dela gimnaziul din Blaj, 3 dela cel din Năsăud; au fost declarați de maturi 12 inși, iar 2 relegați la repetiție după 3 luni. Cu esamen de maturitate întreg au fost 13 inși; 7 absolvenți ai gimnaziului din Blaj; 6 inși absolvenți ai gimnaziului din Năsăud; matori au fost declarați 10 și anume: Ioan Morar cu bine; Vasile Bian, Ioan Covrig, Stefan Feier, Faur-Romul, Nicorescu Laurean, Sârb Maxiu, Serban Lewidce, Ioan Timar și Vancea Augustin; iar 3 îndrumați la coregere din câte un studiu după 3 luni.

La Institutul preparandial. Înscrisi 72 și anume: în curs I. 23, II. 20, III. 14, IV. 15. În internatul preparandial sunt 30.

La școala civilă de fete s'a înscris 54 eleve și anume: În cl. I. civilă sunt 39, II. 20, III. 27, IV. 14, în elementară sunt 46. În internat sunt 72 de eleve.

Profesor nou a fost aplicat dl Ioan Maior calificat pentru limba latină și germană.

Sfintire de biserică. Senatul bisericii gr.-cat. române din Săpural-de-sus, are onoare a vă invita la serbările de sfintire a bisericii nou zidite. Actul sfintirii se va îndeplini prin Preasfintia Sa d. dr. Vasile Hossu, episcop al diecesei de Gherla la 29 Septembrie n.

Scolare. Dintr'un caz mai recent dat confesiunii catolice din parohia X., Ministrul Cultelor a enunțat, că întru cât comuna politică nu vrea să susțină școala confesională din bugetul comunal, autonomia respectivei comune politice se va suspenda și în contra antistilor comunați va porni cercetare disciplinară.

Știm, că comunele politice, și administrațiile comitateneze — contrar legii — s'au subtras dela obligațiunea de a susține școala confesională, cu toate că cele mai multe școli confesionale pe timpul absolutismului și după aceea au fost susținute din bugetul comunal mai ales că tot aceeași erau membrii și a comunei politice cât și a confesiunii respective. Prin urmare senatele noastre școlare să nu se lase intimidate de micii satrapi comunați și comitatenzi, ci în casuri analoage hotărârile lor ilegale să le apeleze ministrului de culte.

Cancelarie advocațională. Dr. Virgil Bésán, avocat, face cunșcut, că și-a deschis cancelaria advocațională în Lugos, piața Isabela nrul 18 (casa proprie).

Convocare. Despărțământul Făgărașului al „Asociațiunei pentru literatura română și cultura poporului român” în una din ședințele anului trecut s'a adresat comitetului central cu rugarea că, având în vedere mulțimea comunelor din care e compus, nu e în stare a satisface într'u toate mărețului său scop și în consecință propune, ca comunele din pretura cercului Șercaia să se rupă de acest despărțământ și să se constituie în despărțământ separat.

Comitetul central luând în conșiderare justa cerere, precum și împrejurarea, că aceste comune dispun de oameni destoinici, atât în centru Șercaia, precum și în comunele afiliate, a decis înființarea noului despărțământ cu sediul în Șercaia.

Prin rescripția comitetului central de sub nr. 968 ex. 1912 subscrișul am fost încredințat cu convocarea și constituirea acestui despărțământ. În consecință îmi permit a emite următoarea:

Convocare.

Prin aceasta convoc pe toți membrii Asociațiunei din comunele: Șercaia, Mândra, Șercăița, Toderița, Bucium, Vad, Ohaba, Șinca-veche, Șinca-nouă, Grid, Părău, Persani, Veneția-inferioară, Veneția-superioară, Comăna-inferioară, Comăna-superioară, Cuciulata, Lupșa, precum și pe toți acei români doritori de înaintarea neamului nostru, a se prezenta pe ziua de 6 Octomvrie st. n. în comuna Șercaia. Programul:

1. Serviciu divin la orele 8 în biserica românească.

2. Deschiderea adunării prin subscrișul și deumirea unui notar ad hoc.

3. Constatarea membrilor ezistenți ai asociațiunei din susnumitele comune și deumirea unei comisiuni de trei pentru înscrierea de membrii noi.

4. Constituirea biroului (un președinte și 4 membrii în comitet.)

5. Căderea eventualelor dizertațiuni.

6. Propuneri.

7. Închiderea adunării.

Făgăraș în 10 Septembrie 1912. Dr. Șerban de Voila.

Petreceri. Reuniunea română de cântări și muzică din Oravița-mon. Invită la serata artistică, ce-o va aranja Duminecă în 22 Septembrie st. n. la 8 ore seara în Grădina de tir din localitate, cu binevoitorul concurs al doșoarelor Dora Lepa și Aurelia Bajiganu eleve conservatoriste.

— Tinerimea română din Baiamare și jur în legătură și sub patronajul comitetului filial pentru fond de teatru român invită la concertul împreună cu reprezentăție teatrală, care se va preda în 22 Sept. n. în Teuții de sus (Giródtófalu).

O desmintire. Dăm după „Gazeta Tr.” următoarele: „Dela dl Alexe Pocol, mare proprietar în Baia mare, primim astăzi o scrisoare, în care desminte știrea, că ar fi donat o sumă de 15,000 cor. pentru aeroplanul Vlaicu III.

„Vă rog să luați la cunoștință — ne scrie între altele dl Pocol — că până azi nu am dat nici un filer, dar nu zic că nu voi da, dar cât? aceasta de prezent nici eu nu știu.

Cerem scuze dlui Pocol pentru știrea prematură publicată de noi. Am publicat-o în urma unei telegrame ce am primit-o din Elisabetopole Marți în ajutorul sborului dlui Vlaicu, în care ni-se spunea între altele din cuvânt în cuvânt, că dl Pocol a oferit suma de mai sus. Telegrama primită poartă semnatura „Albina”.

Dupăce și în ziarul nostru a apărut aceasta știre după „Gazeta Transilvaniei” o desmintim și noi.

Posta Redacțiunii.

D. M. Cartea d-lui dr. Petru Porușiu credem că se poate comanda dela D-sa din Bistrița. E tipărită la Gombos F. în Cluj și nu e indicat prețul.

Dr. P. L. Va urma, până acum n'am avut loc. Câte unele modificări ici-colea, va trebui nesmintit să facem. De ce nu ne trimiteți și alți articoli?

Aviz!

P. T. Domni preoți și învățători din jurul Blajului sunt rugați a aduce la cunoștința economilor noștri, că însoțirea economică „Plugarul”, are superfosfat, și-l poate desface acum în preajma sămănatului de toamnă cu bani gata ori pe așteptare cu acoperire cambială.

Biroul și magazinul însoțirii „Plugarul” să afle în Strada lungă, unde e și magazinul de lemne.

(97) 1—1

Diracțiunea.

Rubrică medicală.

Elemente de igienă.

I.

Totalitatea științelor a evoluat una din alta, grație necesității împrejurărilor, la baza cărora a vegheat întotdeauna igiena — știință veche ale cărei scopuri frumoase au fost întotdeauna păstrarea și mărirea sănătății omenesci. Așa, că studiind diferitele cauze de îmbolnăvire — igiena ne arată o mulțime de mijloace cum ne putem apăra și feri de boale, pe de altă parte, cum le putem înlătura pentruca astfel să rămânem sănătoși.

Din timpurile cele mai vechi încă omenirea a tins a căuta ce e bine și folositor ei și sănătății sale, al adoptă, a și-l însuși, iar ce e rău și stricacios omului și alor săi a se feri de el, rezultând astfel din aceste cercetări igiena: De unde și dezvoltarea ei a fost întotdeauna în raport cu mersul civilizației.

Astfel Moise, Buda, Mohamed etc., pe lângă chestiunile religioase, au introdus în cărțile lor o mulțime de percepțe și reguli de igienă, cari toate aveau de scop păstrarea sănătății credincioșilor lor.

Grație perioadei 460 a. c. când genialul Hipocrat părintele medicinei cunoscând marea importanță a igienei o ridică la gradul de știință îmbogățindu-o cu numeroase observații, asupra acțiunii aerului, a apei, a alimentelor, a locuinței, a sănătății omului etc. etc., și astfel bazat pe observații pozitive, crează o igienă științifică.

La Romani igiena făcuse progrese foarte mari, probă despre aceasta sunt urmele vechilor orașe din Italia și alte provincii, cari au păstrat prin ruinele lor urmele unei igiene foarte întinse de ex. Case cu construcțiunile cele mai solide, băi la fiecare familie, strade largi, canale cari au servit la scurgerea apelor de beut etc. etc.

Diferitele scrieri ale autorilor latini ne vorbesc despre igiena publică și cea privată la Romani.

Celsus, în *De re Medica* consacră un capitol foarte important pentru percepțele igienice: *Galen* urmaș a lui Hipocrat continuă opera începută de acesta și în *De sanitate tuenda* (arta de-a păstra sănătatea) ne arată rolul mare ce-l au asupra organismului diferite alimente — exercițiul, repausul, vegherea, somnul etc. etc.

II.

Igiena în evul mediu și modern cu toate datele consacrate prin religiune și legislațiunea evului antic, cu toate percepțele sacre referitoare la corp și la spirit, predicate de Isus și de discipoli săi din cauza decăderii Grecilor și Romanilor, cari purtau cultul științelor — filozofiei și al religiunii — decade și ia (igiena) lăsând acestei perioade una din cele mai triste amintiri prin bântuirea tuturor relelor și mai ales a boalelor ucigătoare, socotite ca pedepse date de sus omului.

Astfel s'au putut observa în această perioadă, că lepra, ciuma, tifosul și vărsatul sau întins cu cea mai mare furie asupra celor mai multe națiuni în cari au secerat mai mult de jumătate din populații.

Abia prin secolul al XIV-lea sub Ion cel Bun, odată cu perioada de înflorire a artelor și științelor *periodă de Renaștere* igiena începe din nou să reinvieze. Profitând în acele momente de descoperirile făcute în chimie, în fizică, în fiziologie, în anatomie, *igiena* face pași mari și repezi spre progres. *Hallé* și *Levy*, *Magendie* și *Claude Bernard* dau igienei un avânt puternic.

Nici odată însă igiena nu a ajuns la o stare atât de înfloritoare ca aceea dela finele secolului al XVIII-lea, înflorire datorită lucrărilor marelui *Pasteur*.¹⁾ Acest învățat prin cercetările sale minuțioase de laborator, arătându-ne cauza atâtor boale, face o modificare adâncă în igienă, astfel că din o știință vagă, nebuloasă, teoretică după cum eră pân aci o transformă într'o știință precisă practică și eminentement folositoare.

Astăzi *igiena* mulțumită lui *Pasteur* și doctrinei sale (doctrina bacteriană) ocupă un loc de frunte în toate științele loc bine meritat deoarece e capabilă a-și îndeplini chemarea și rolul său de *păstrătoare și mărirea sănătății omenesci*.

Nu e știință care se fi contribuit mai mult la progresele științelor și la binele omenirii ca igiena — căci dacă vom arunca o privire asupra acestor foloase, vom vedea că sunt immense de mari, ba pot afirma că întreaga omenie își datorește viața igienii, ori cine ne știe că până la descoperirea serului antidifteric, anghina difterică eră o boală cumplită a cărei procentualitate de mortalitate eră cam 60—70 la sută? Ei bine, astăzi mulțumită descoperirii serului antidifteric și mulțumită igienei mortalitatea micilor copilași sa redus la suma de 2—3 la sută — și aceștia numai aceia cari n'au fost tratați la timp.

În Austro-Ungaria și în special în Viena până la 1873 muriau de febră tifoidă pe fie care an cu miile. În urma introducerii însă în oraș a unei ape bune de beut, cari îndeplinește toate condițiunile cerințelor igienice, aceasta mortalitate scăzu mereu încât la 1885 găsim abia numai 85—90 de morți pe an. Cui să datorește acest bun rezultat dacă nu igienei?

În România dela anul 1880—1890 au murit numai de variolă 20,775 dintre cari fără exagerație 20,000 nu s'ar fi îmbolnăvit, dacă se observau percepțele igienice. Dar febra tifoidă, febra palustra, turbarea chiar ciuma și cholera asiatică, acele boli contagioase și epidemice cari periodic și cu repeziciune fulgerătoare să năpustă peste întreaga Europă și o decimau, lăsându-o în cea mai mare jale și doliu, omorând peste 25 milioane de oameni.

Astăzi înzădar mai bat la porțile orientului acești musafiri nepoftiți căci grație carantinilor stabilite de igienă nu mai găsesc intrare. Cine-i mai poate prin urmare trăgându-i marea importanță și foloasele ei aduse omenirii?

III.

De asemenea raporturile igienei cu alte științe încă sunt foarte mari ca d. ex. Fiziologia și Anatomia, unde omul trebuie să-și cunoască corpul și organele lui precum și funcțiunea lor în stare de sănătate. Fiziologia și Anatomia ne dau aceste cunoștințe, pe care le vom întâlni în diferitele capitole ale acestei scrieri; căci unde fiziologia începe a încetă, acolo igiena își desvoaltă terenul și caută a restabili starea normală a funcțiunilor organismului turburat.

Între științele medicali imediat înrudită cu igiena e *Patologia* sau descrierea boalelor care ne va arăta rezultatul influenței diferitelor cauze studiate de igienă personificate sub formă de boale, în contra cărora prescrie

¹⁾ *Louis Pasteur* genialul francez, s'a născut la 1822 și a murit la 1895. El după ce studie chimia și medicina își consacră viața sa studiului microbilor. *Pasteur* puse bazele microbiologiei. El descoperi vecinul contra turbării prin el și cu ajutorul descoperirilor lui să inventă serul contra difteriei, serul în contra ciumei etc. *Pasteur* deci trebuie conziderat ca cel mai mare om binefăcător al omenirii.

diferitele măsuri de apărare. Fără a cunoaște boalele cu caracterele lor cele mai principale, omul nu va putea lua sau primi măsurile indicate de igienă.

Pe lângă aceste științe fundamentale higieniei mai sunt și altele cari au înrudire cu ea, ca: Fizica, Chimia, Zoologia, Botanica etc.

Prima ne dă cunoștințele relative la aer, căldură, lumină, modificatori foarte puternici în anumite împrejurări.

Chimia ne face cunoscut compoziția aerului a alimentelor, a apei, a tuturor compuşilor medicamentoși, ne arată care element ni e folositor sau rău făcător organismului; ea ne desvoaltă diferitele fenomene ce să îndeplinesc într'insul, grație combinațiilor chimice.

Zoologia și Botanica ne arată animalele și vegetalele

ce ne procură alimentele. Din studiul acestor două științe s'a născut bacterologia — care mulțumită microscopului a descoperit o nouă lume de ființe viețuitoare necunoscută până la ea, numiții microbi grație cărora se poate explica cu mai multă certitudine cauza boalelor și prin care igiena și-a mărit considerabil terenul de activitate încât cu drept cuvânt putem spune, că astăzi igiena pe lângă că e premergătoarea și ajutătoarea tuturor științelor dar mai e și stânca cea mai puternică pe care să clădește întreaga viața omului, ochiul cel mai neadormit a cărui rază binefăcătoare veghiază necontenit asupra binelui public și sănătății întregii omeniri.

(Va urma.)

Dr. V. Hăncu.

Partea Literară.

Noaptea sf. Bartolomeu.

După **BOLANDEN**.

Trad. de **Aurel B. Gajia**, profesor.
(Continuare.)

— Da, da în Germania, dar nu în Franța, a replicat Coligny. — Călugărul augustinian din Witenberg a săvârșit mare păcat prin faptul, că s'a deslipit de papi și pe credincioșii săi ia supus principilor. — Calvin însă a făcut-o mai înțelepteste. El n'a permis ca principii să se amestece în chestii religioase. — Alegerea preoților nu cădea în sfera de activitate a guvernului. Acesta de fapt n'a denumit un singur preot dela sate. Dumnezeu îl alege prin gara poporului. Drepturile cari papa le-a dat regelui, Calvin le-a restrâns de nou. Vox populi, a devenit în sensul strict al cuvântului vox dei. Pe cei aleși îi ordonează bătrânii. Preoții însă cu nimic nu sunt mai înți decât ceilalți credincioși. Nu există clasă preotească privilejiată și nici principat; principii încă sunt supuși normelor și disciplinei bisericii. — Precum vezi principiile alvine ale protestanților au cu totul un caracter democratic. Dela un atare sistem se poate aștepta totul. El va face renovații și transformări mari. Din acest motiv sunt Calvin și conducătorul hugenoților. Nu mă apt pentru fericirea viitoare, ci pentru binele pământesc.

— În sensul acesta aș putea să-ți propun intențiunea — zise Antremont. — Pentru sufocarea puterii de stat și pentru păstrarea libertății poporului n'au nici un rost asuprivile calvinilor. — Chiar și tu ai simțit, că papii s'au opus tiranismului, păstrând interesele poporului. — Alianța cu preoțimea ar fi cu mult mai favorabilă, decât deciziile lui Calvin.

— Cu papismul, care a vândut poporului regelui. — Nu, — nu mă încred deoc în Roma. Cinste și onoare papilor, cari se luptă și se jertfesc pentru libertate, religie și morala creștină. Dacă se aliază cu papii cu principii, cu scop de-a subjuga poporul, atunci trebuie să vină o altă putere, care să nimiciască alianța dintre ei.

— Mergi tare departe, Gaspar. Dacă papa a legat concordat cu regele francez, asta încă nu înseamnă că vrea să părăsească ideile pe cari le-a profesat veacuri întregi. Au nu-i în interesul papilor, ca să nu lase, ca regii să devină atotputernici?

— La aparință chiar și aceea e în interesul papilor: drepturile odată pierdute și ajunse în mâinile regilor și a principilor, să le recâștige iarăși.

Dacă papismul crede că-și poate susține autoritatea și vaza numai cu ajutorul puterii civile, atunci nu mai putem crede, că originea papismului e de instituție divină. Se predă pe sine. Dacă papii au lipsă de sprijin atunci cerce sprijinul poporului. Nu vor trece o sută de ani și în Franța regele va fi papă, popor, stat, el va fi totul de nu cumva să va împiedeca acest rău chiar dela început. Deocamdată nu vom prinde sabia pentru libertatea religioasă. Războiul civil îl vom purta în contra tiraniei principilor. Nu-i un tiranism mai strigător la cer, decât un guvern civil să se amestece în afacerile religioase. Hugenoții mai bine vor peri, decât să abdică de libertatea lor religioasă.

— Dar Gaspar, nu observi, că procedura ta e tocmai contravă cuvintelor tale? Elisabeta regina Angliei pe supușii ei catolici îi omoară cu droaia, și pentru ce? Pentru că e și rege și papă. Și femeia aceea tirană e prietina și aliatul amicului în lupta pentru libertate și drept?

— Arthur, nu trebuie amestecate lucrurile. Urâsc tirania Elisabetei. Bani și trupele ei de ajutorare le folosesc ca în Franța să apăr acele drepturi și libertăți, cari în Anglia sunt călcate în picioare. Am crezut, că e cumințenie și e lucru laudabil, ca uneltele puterii tirane să le folosești în serviciul libertății.

Antremont și-a plecat trist capul. S'a apropiat de geam și privi la ținutul ce se extindea departe în zare.

— A tăcea în cazul de față ar însemna a nu-ți face datorința, zise mormâind în sine.

— S'a decis repede și s'a întors spre admiralul, care era cutundat în gânduri.

— Așa cred, am înțeles toate planurile și scopurile tale politice. Că iubirea de patrie, ura față de tiranism, cinstirea libertății, cari sunt principiile tale, — mi-ar plăcea să dubitez în acestea dacă ar fi posibil. E permis, ca și cel mai nobil motiv să-l folosești pentru un atare scop care ți-ar întina tot ce ai mai scump; cinstea? Pe erou îl caracterizează gloria de luptă, pe bărbatul de stat prevederea astută în viitor. Ce-i poate ca să-i strice onoarea unui cavalier? Faptul, că să aliază cu dușmanul patriei, luptă în contra acesteia, jefuește omoară totul prin tară.

Tu te-ai aliat cu Anglia în contra patriei tale. Dela Anglia primești bani și ostire. Ai predat Angliei cele mai însemnate orașe maritime a patriei tale. Jefuitori

germani ucid și omoară sub conducerea ta în întreaga Franța. Tu ești sufletul răscălei pornite împotriva familiei regale. După moartea lui Condé te-ai numit adevăratul cap al Hugenoților cari strigă cu furie ne bună prin Franța cari pe ei i-a născut și îi nutrește. O! Gaspar, te rog cugetă-te la cea mai scumpă a ta avere, la onoare, Abate-te dela calea de până acum, ca să nu fi socotit de trădător de patrie. E mai bine să fi sclav ciustit, decât liber fără onoare. Nu te supăra pe mine Gaspar. Dumnezeu știe cât de greu ne-a căzut că ți-leam spus aceste, dar m'a obligat prețuia sinceră.

— Coligny sta serios cu ochii țintiți în pământ fără ca să-l întrerupă pe contele. Apoi își ridică privirea liniștit spre Antremont.

— Inbete Arthur, îți mulțumesc de sinceritatea ta binevoitoare. Conziderând motivul care ți-l'ai luat ca punct de plecare, tu ai toată dreptatea. N'a fost permis să vorbești altcum decât cum ai făcut. Nu discut că multe milioane de francezi cinstiți mă blastemă pe mine, pe mine trădătorul de patrie, devastatorul Franciei, capul războiului civil. În unele oare conștiința-mi apasă greu inima că chiar cei mai buni nu m'au priceput și cei mai drepti mă judecă. Permis e ca pentru salvarea cinstei personale să se dea libertate tiranismului, ca acela să-și facă mendrele lui? Niciodată. Intre alte greutăți voesc să suport și durerea aceea că, cei mai însemnați nobili din zilele noastre nu mă înțeleg și mă despretuesc. Crede-mi că urmașii vor judeca altcum. Aceștia să vor bucura de roadele luptelor noastre. Vor aduce elogiul lui Coligny cel trădător de patrie, căruia i-a succes să aducă o peată asupra puterii de stat, care amenință pe cei mai mulți oameni din lume.
(Va urma)

Proprietar-editor: **AUREL C. DOMȘA**.
Redactor respons.: **AUGUSTIN GRUIȚA**.

Ingrijiiți-vă de viitorul vostru!

Mijlocul cel mai bun, pentru a se scuti pe sine și pe ai săi de lipsă, este a se înscrie de membru la

„Asociația Ezechiana de Ajutorare Reciprocă“.

La aceasta asociație poate să se facă membru ori care persoană dela etatea de 21—80 ani. Pe lângă o taxă lunară de 1 cor. și taxa de cazurile de moarte, deja după un an de membie i-se solvește moștenitorului un ajutor de 2000 cor., iar devenind membrul după cel puțin 3 ani de membie, prin oare care nenorocire neputincios de muncă, i-se solvește până

când trăiește o rentă lunară de 50 cor. Dacă un membru trăiește 30 de ani dela însciere, poate ridica în bani gata 2000 cor. însă dispunând membrul că suma de 2000 cor. după moartea lui să o primească moștenitorii, i-se solveste membrului până ce trăiește o rentă lunară de 50 cor. Peste 1400 coroane taxe pentru cazuri de moarte membrul nu e obligat a solvi. Membrii dela etatea de 60—80 ani cel mult 1600 cor. Acești membri însă n'au drept la rente.

După 3 ani de membreie toate plătirile se pot sista rămânând membrul asigurat pe o sumă mai mică. Se pot semna 1—2 cnote (2000—4000 cor). Atestat medical nu se recere.

Pe lângă solviri lunare moderate și taxe de măritșuri, poate fiecare a-și asigura fetele. dacă aceste n'au trecut etatea de 21 ani. Se pot semna 1—2 cnote (2000—4000 cor). Dacă o fată după 3 ani de membreie rămâne orfană, înceată solvirea taxelor, iar la măritș, fata primește suma asigurată, ori dacă nu se mărită, la împlinirea etății de 24 de ani. Fetele mici plătesc taxe foarte mici, așa că se pot înscrie chiar îndată după naștere.

Răposând o fată, după 3 ani de membreie, solvim erezilor suma asigurată. Licidările se fac strict în sensul statutelor.

Societatea oferează fiecărui cea mai mare garanță: cnote semnate până la 15.000.000 cor. și 215.000 cor. fond de garanță.

Prospecte și blancete trimitem gratuit. Aplicăm secretari în toate orașele și bărbai de încredere în toate comunele.

Asociația Esehiană de Ajutorare
Reciprocă. (7) 14—24

Direcțiunea pentru Ungaria:
Timișoara (Temesvár, Hunyadi-utca 4. szám.)

În secția morburilor de piele dela universitatea Franz Iosef-ina din Cluj, la ordinul directorului prof. Marschalko, se prescriu numai săpunuri igienice de ale lui Heinrich. Calități alese de renume mondial sunt:

SĂPUNUL DE CĂTRAN

(carele a scos din uz produsele străine de acest soi).

Săpunul-chrom ÎMPOTRIVA ASUDATULUI.
Săpunul de pucioasă împotriva mâncării-me și crepăturii de piele.

Împotriva petelor pistrui ale feței șel. com și în contra atot felul de necurății ale obrazului: **Săpunul-Borax.**

Împotriva căderii părului: **Săpunul de petrol.**

Afară de aceste tot felul de săpunuri medicinale, aflătoare în orice apotecă și drogherie. Preț-curent spedează prompt:

Fabrica de săpun medical IOSIF HEINRICH Societate act. în CLUJ (Kolozsvár).
(67) 12—?

ALBUMUL BUNEA

în o minunată execuție tehnică și cu un cuprins bogat de peste 200 pagini.

E admirabilă coperta în mai multe colori, după originalul picturului nostru F. C. Domșa. Urmează, numai decât la început portretul cel din urmă al canonicului Bunea în patru colori. Și alte peste 20 clișee, apoi capete artistice, suplimente, etc.

Comandele se pot face la Adresa: Albumul Bunea — Blaj-Balázsfalva sau Librăria semin.

Dr. IZIDOR MARCU:

Teologia pastorală volum I. Didactică pastorală f. 8° 408

pag. 4 cor. Vol. II. Liturgica f. 8° 586 pag. 5'40 cor. Sunt

indispensabilele fiecărui preot.

Se pot primi dela Librăria Seminarului teol. gr. cat. din Blaj cu prețul 9'50 cor.

A apărut

ANTOLOGIONUL sau MINEIUL

tomul I. carele cuprinde în sine *slujbele dumnezeestilor sărbători, a Născătoarei de Dumnezeu și ale sfinților* de pe lunile: Septembrie, Octombrie, Noiembrie și Decembrie.

Prețul tomului I. legat în piele și cu copcii este 32 cor. și se spedează imediat.

Lunile din Ianuarie până în August vor fi cuprinse în tomul II. care e în lucrare.

Prețul tomului II. se va fixa ulterior și va fi în raport cu prețul tomului I.

A apărut

Apostolul

sau Faptele și Epistolele sf. Apostoli f. 4.

Prețul leg. în piele 22 cor. leg. în lux face 44 coroane.

Institut de asigurare ardelean

„Transsylvania“

— SIBIU —

Strada Cisnădiei 1—5.

Edificiile proprii.

recomandă

Asigurări împotriva focului

pentru edificii, recolte, mărfuri, mașini, mobile etc. în condiții avantajoase și cu premii ieftine.

Asigurări pe viață

(pentru preoți și învățători confesionali romani gr.-cat. avantajii deosebite) pe cazul morții cu termen fix, cu plăte simplă sau dublă a capitalului, asigurări de penziune și de participare la câștig, asig. de zestre și asig. populare pe spese de înmormântare. Mai departe contra accidentelor, infracției (furt prin spargere) asig. p. pagube la apaducte.

Sumele plătite pentru pagube de foc până în finea anului 1911 K. 5,275,798.28
Capitale asigurate pe viață achitate „ 5,146,556.88
Starea asigurărilor cu sfârșitul anului 1911 } foc „ 127,763,744—
} viață „ 10,931,322—

Fonduri de întemeiere și de rezervă cor. 2.520,492—

Prospecte și informații se dau gratuit în birourile Direcțiunii și la toți agenții.

Persoane versate în achiziții cu cercuri bune de cunoștință se primesc în condiții favorabile în serviciul institutului.